

AUTENTIKÁCIÓ ÉS RÉGISÉG A MOLDVAI MAGYAR NYELVBEN*

1. Bevezetés. A késő modernitás nyelvi hatásainak kutatása során a nyelvészet olyan hagyományos kategóriái, mint a regionális nyelvjárásoké kívül kerülnek a tudományos vizsgálatok fókuszán. Annak ellenére is, hogy a globalizáció meghatározó jellemzőjének tekintett nyelvi változatosságot a laikus diskurzusokban továbbra is a nyelv térbeli sokféleségéhez kapcsolódóan szokás értelmezni. Függetlenül attól, hogy a regionális nyelvi különbségek kiegyenlítődése napjaink meghatározó szociolingvisztikai folyamatai közé tartozik (AUER–HINSKENS–KERSWILL szerk. 2005; KISS szerk. 2001), a nyelv és a tér közötti kapcsolat természete továbbra is aktuális kérdés, mivel a nyelvi diverzitás fő forrását a (térbeli) mobilitás nyelvi következményei adják (BLOMMAERT–COLLINS–SLEMBROUCK 2005, GAL 2012). Érdemes tehát felvetni, hogy miként jönnek létre a laikusok nyelvről való diskurzusaiban azok a gyakorlatok, amelyek során a tér összekapcsolódik a nyelvvel, és a térben értelmezett nyelv további társadalmi koncepciókkal.

E folyamatokat a „regisztrálás”-nak nevezett folyamat (AGHA 2003, 2007) társadalmi és történeti gyakorlatai felől közelítem meg. A nyelvi formák egységes és állandó „regiszterként” való felismerésének eminens terepe a nyelvjárások osztályozása és jellemzése (a moldvai magyar nyelv kapcsán lásd SZABÓ T. 1959, újabban JUHÁSZ 2001, PÉNTEK 2006, BODÓ–VARGHA–VÉKÁS 2012). Minden kategorizáció a nyelvváltozatok ideologikus reprezentációját hozza létre; ahogy JOHNSTONE (2011: 3) fogalmaz, „a nyelvjárhatárok nincsenek a tájra írva, így a nyelvésznek a világ nem tárja fel magát felfedezésre váró dialektusaival” (a dolgozat idegen nyelvű forrásokból vett idézeteit saját fordításomban adom közre – B. Cs.). A kutató által leírt vagy a laikus nyelvhasználók által azonosított nyelvi jelenségek határokat jelölnek ki; ezek alapján értelmezik a nyelvhasználat térben és időben folytonos gyakorlatát egymástól elkülönülő diszkrét egységekként. Az így meghatározott nyelvjárások szoros kapcsolatban vannak a beszélőiknek tulajdonított identitással. A kapcsolat indexikus: valamely nyelvjárás beszélője egyben valamely identitás hordozója is.

Dolgozatomban a moldvai magyar nyelv általános jellemzéséről a 20–21. században zajló tudományos és laikus diskurzusokkal foglalkozom. Elemzésem elsősorban külső nézőpontot érvényesít; a moldvai magyar nyelvről szóló szövegeket áttekintve és korábbi munkáimra támaszkodva arra mutatok rá, hogy míg Moldova magyar nyelvét a magyarországi érdeklődés kialakulásának korai szakaszában a székely dialektus stigmatizált változataként „fedezik fel” (BODÓ 2013), a nyelvtudományi leírások a 20. század első harmadától kezdődően már önállóan tekintett és szimbolikus jelentőségű „csángó” nyelvjárássá avatják (BODÓ 2014a). (Itt jegyzem meg, hogy a dolgozatban a *csángó* glottonimát – hasonlóan az etnonimához – azért szerepeltetem idézőjelek között, mert használata politikai és így nyelvészeti szempontból sem tekinthető semlegesnek; a glottonima használata elválaszthatatlan attól a folyamattól, amely a nyelvjárás és az etnikai

* A tanulmány az Országos Tudományos Kutatási Alap támogatásával készült (K 112447 jelű pályázat).

csoport kategóriájának kialakulását és rögzülését eredményezi.) A moldvai csángó nyelvjárás „feltalálása” azt jelenti ugyan, hogy az elsősorban a GÁLFFY MÓZES (1964) által *szelypelés*-nek nevezett hangtani jelenség térbeli megoszlása alapján a moldvai székely és a csángó nyelvváltozatok elkülönülnek egymástól, de egyben annak a lehetőségét is megteremti, hogy a „feltalálás” periódusát követően Moldova magyar nyelve az „archaikus” nyelviség minőségének homogenizáló folyamataiban alakuljon át a magyar nyelv autentikus időbeliségének jelévé.

Elemzésem fő kérdését, hogy a moldvai magyar nyelv felfedezése és a csángó nyelvjárás feltalálása után milyen diskurzív gyakorlatok által valósul meg a nyelvváltozatnak a múltba való „kivetítése”, a regisztrálás (AGHA 2003, 2007) koncepcióját alkalmazva vizsgálom meg. A regisztrálás fogalmának rövid bemutatását követően azokat a forrásokat elemzem, amelyek az utóbbi két–három évtizedben úgy jellemezték a moldvai magyar nyelvet, hogy összekapcsolták a magyar nyelv múltjával. A dolgozat utolsó fejezete a moldvai magyar nyelv regisztrálásának összefoglaló áttekintése mellett kitér azokra a párhuzamosan zajló folyamatokra is, amelyek a moldvai katolikusok román nyelvhasználatának metapragmatikai jellemzésében figyelhetők meg.

2. Nyelvváltozatok regisztrálása. A beszélők nyelvi repertoárjának használata, azaz a rendelkezésükre álló nyelvi források közül az interakciók során történő folytonos választásaik jellemző kontextusokhoz vagy társadalmi identitásokhoz kötődően értelmezhetők, ha ezek a választások – AGHA (2003) kifejezésével – „regisztrálódnak”. A regisztrálás olyan folyamatokat jelöl, amelyek által „a nyelvi repertoár a formák társadalmilag felismert regisztereként válik megkülönböztethetővé egy nyelven belül” (AGHA 2003: 231). A regisztrálás a nyelvi jelenségeket különbözőségükben ragadja meg, és ruházza fel társadalmi – térbeli, kontextuális, nemi stb. – vonatkozásokkal, kialakítva az e jelenségek által „definiált” nyelvváltozatot, regisztert. Megjegyzendő, hogy itt használt jelentésében a *regiszter* jóval tágabb fogalom, mint annak hagyományosan kontextuális meghatározása, és magába foglalja a nyelvjárások mellett a stílusokat (AGHA 2007: 186; MANAGAN 2011: 304), de emellett sok egyéb, akár vitatható státusú változatot is. A regiszterek eszerint „a beszéd kulturális modelljei – a diskurzustípusok metapragmatikai osztályozásai –, amelyek a nyelvi repertoárokat aktorok, viszonyok és cselekvések tipológiáival kapcsolják össze” (AGHA 2007: 145).

A regisztrálás folyamata diskurzív metapragmatikai gyakorlatokból áll, amelyek a jelenségek indexikus értékeit alakítják, például a brit RP (*Received Pronunciation*; „elfogadott kiejtés”) (AGHA 2003), az ugyancsak brit *chavspeak* (BENNETT 2012), azaz az alsóbb (fehér) társadalmi rétegeknek tulajdonított nyelvváltozat, a svéd városok sűrűn lakott negyedeiben élő fiatalokhoz kötődően emlegetett *rinkebysvenska* („Rinkeby-svéd”) (MILANI 2010; MILANI-JONSSON 2012) vagy a pittsburghi dialektus, a *Pittsburghese* (JOHNSTONE-ANDRUS-DANIELSON 2006; JOHNSTONE-KIESLING 2008) esetében. A regisztrálás AGHA által bevezetett fogalmát JOHNSTONE és munkatársai SILVERSTEINnek (2003) az indexikalitás rendjéről kidolgozott modelljében értelmezik, amely a nyelvi jelenségek indexikus jelentésének rétegeit dinamikus viszonyrendszerben ragadja meg. SILVERSTEIN a Peirce-i szemiotika alapfogalmát, az *index* terminust használja azoknak a jeleknek a leírására, amelyek valamilyen velük kapcsolatban álló entitással vagy tulajdonsággal a térben és/vagy időben folytonosságot mutatnak. A nyelvi jelenség és a

társas jelentés között létrejövő kapcsolatoknak különböző szintjei vannak, és az egyes szinteken sémákba sorolódó kapcsolatok az „indexikalitás rendjét” alkotják (SILVERSTEIN 2003). Az indexikalitás rendje úgy épül fel, hogy a magasabb szintű ($n + 1$ -edik rendű) indexikalitások kialakulásának előfeltételei az alsóbb szintű (n -edik rendű) indexikalitások, azaz az előbbiek az utóbbiak által jönnek létre, de egyben vissza is hatnak az alsóbb szintű kapcsolatokra.

A regisztrálásnak a fenti tanulmányokban vizsgált esetei többnyire a laikus beszélők körében a nyelvi repertoárjukról kialakult diskurzív folyamatokat elemezték; a továbbiakban arra teszek kísérletet, hogy a koncepciót egy olyan nyelvi helyzetre terjesszem ki, amelyben a regisztrálás elsődlegesen más nyelvi közösségek diskurzusaiban valósul meg. A vizsgálat fő kérdése a Moldván kívüli magyar nyelvi közösségben a moldvai magyar nyelvről kialakult reprezentációk elemzése.

3. A moldvai magyar nyelv behelyettesítése. A moldvai magyar nyelv regisztrálásának első periódusában a nyelvi különösségek indexálása – például a szelypelésnek egyes moldvai (csángó) közösségekkel való összekapcsolása – „tudományos” tevékenység volt (SILVERSTEIN 2003: 205), azaz olyan kívülálló (utazók vagy nyelvészek) leírásainak eredménye, mint Gegő Elek, Szarvas Gábor vagy a Döbrentei Gábor kérdéseire válaszait megfogalmazó, ugyan helyi születésű, de kantai (kézdívasárhelyi) iskolázottságú Petrás Incze János. SILVERSTEIN (2003) felhívja arra a figyelmet, hogy az indexikalitás interpretációjához elengedhetetlen a társadalmi vagy szemantikai tér előzetes felosztása, jelen esetben a „moldvai csángó” társadalmi kategóriájának kialakítása. Ebben a szakaszban nem nyelvi ideológiák járulnak hozzá a nyelvi jelenségek indexálásához, hanem elsősorban az idegenség megtapasztalásának perspektívája, amely más „csángó” – azaz székely eredetű – csoportokhoz (a hétfalusi, a gyimesi, sőt a bukovinai „csángókhoz”) képest ismeri meg a moldvai „csángó” népcsoportot.

Az indexikalitás rendjének következő szintjén zajlott a jelenségek interpretációjához kapcsolódó társadalmi megmunkálás folyamata, amely már nyelvi ideológiák mentén történt. Ekkor vált fontossá a nyelv kérdése: Moldvában a korábban lokálisnak tekintett nyelvi sajátosságok regionálisan értelmezett etnikai különbségekként értelmeződtek át, és az „egy nép – egy nyelv” herderi ideológiája alapján következett be a nép – a „moldvai csángók” közössége – és a nyelv – a „moldvai csángó” dialektus – azonosítása. Az azonosítás ideologikus mozzanata eredményezte az immár a székelytől különbözőnek tekintett moldvai csángó nyelvjárás regisztrálását.

A regisztrálás előző szakaszában tehát a regionálisan értelmezett „eticitás” (a Moldvában élő csángó népcsoport) és a „nyelv” (a moldvai – szűkebb vagy tágabb értelemben vett – csángó dialektus) kapcsolata jött létre. A következő szakaszban ennek a két tényezőnek az indexikus viszonya értékelődik át az általam „behelyettesítésnek” nevezett folyamat során (vö. SILVERSTEIN 2003: 220). A behelyettesítés az indexikalitás silversteini rendjében alsóbb szinten kialakult viszony nem nyelvi elemének a következő szinten megvalósuló felcserélése egy új elemre, amely azonban az alsóbb szintű indexikalitás jellemzőit is magába foglalja. A behelyettesítés tehát abban különbözik az indexikus viszony teljes felcserélésétől, azaz a reindexikalizációtól (WEICHSELBRAUN 2014), hogy fenntartja annak a

viszonymnak az „indexikus nyomát”, amely helyett újat alakít ki. Reindexikalizáció figyelhető meg például a karintiai szlovén fiataloknak a kisebbségi nyelvhez kapcsolódó indexikus viszonyában. Nyelvhasználatukra iskolás korukban még az jellemző, hogy a szlovént csak az iskola nyelveként használják, és egymás között németül beszélnek, míg már Bécsben élő egyetemistaként a karintiai szlovének szervezetét látogatva szlovénül társalognak egymással. A korábban a német egynyelvűség helyi ideológiáját átvéve értéktelennek tekintett szlovén nyelv a bécsi többnyelvűség közegében a kozmopolitizmus új jelentését veszi fel (WEICHSELBRAUN 2014). Ezzel szemben a behelyettesítés egyszerre tartja fenn a korábbi indexikus viszonyt és hozza létre annak újraértelmezését, olyan módon, hogy a korábbi és az új indexikalitás rendje nem áll ellentmondásos viszonyban egymással.

Ebben az értelemben beszélhetünk arról, hogy a moldvai regisztrálás harmadik szakaszában a lokálisan értelmezett moldvai csángó „nép” helyettesítődik az „elmúlt idő”-vel. A behelyettesítés új eleme a magyar nép (kultúra) múltját jelöli, amely úgy lép viszonyba a „nyelv”-vel, hogy közben ez a múlt egyszerre kötődik Moldvához mint helyszínhez és a csángó néphez. Az indexikus viszony alapján ez a diskurzus a moldvai csángó nyelvjárással való találkozást „időutazásként” értelmezi: gyakran esik szó a moldvai csángók „középkorias kultúrájáról” (GAZDA 2008: 223), amelynek a megismerése egyben a magyar múlt megismerését is jelenti. A „múlt” metaforája azonban mindig viszonyítás kérdése, hiszen nemcsak a moldvai csángók nyelve, hanem minden más magyar nyelvváltozat is mutat „régies” elemeket. Ezek az archaizmusok viszont esetlegesen éppen a moldvai magyar nyelvből hiányoznak, mivel sokszor román kölcsönzéssel kialakult neologizmusok állnak a helyükön, amelyek pedig ugyancsak a nyelv – a román vagy a magyar – történetiségében léteznek. Nézőpontunktól függően a moldvai magyar nyelv éppen annyira archaikus változata a magyar nyelvnek, mint bármelyik más változat. A moldvai csángó nyelvet archaikusként leíró perspektívából a viszonyítás szempontja nem lehet egyetlen változat – például a magyar köznyelv (bármit is értsünk ezen a fogalmon) –, hanem csak a magyar nyelvnek minden Moldván kívül eső változatához képest tudjuk elgondolni a moldvai csángó nyelvjárást „középkoriaságát” – és ez a temporális azonosítás csak Moldvához kapcsolódóan fogalmazódik meg. Az összefüggés másként nem képzelhető el, csak ha a moldvai csángó dialektus a magyar nyelv teljességének múltját hordozza. A moldvai csángók nyelve így válik a magyar nyelv múltjává. A csángó nyelv és a múlt diskurzív azonosításának kényszere teremti meg az identifikáció hitelességét; de ez a hitelesség inkább értendő hitelesítésként vagy MARY BUCHOLTZ (2003) szavával autentikációként (angolul *authentication*), amely „azokat a folyamatokat helyezi előtérbe, amelyek révén a hitelesség megteremtődik, ellenőrzés alá kerül, vagy amelyek során [a nyelvhasználók] a hitelességet észlelik” (BUCHOLTZ–HALL 2004: 498).

A behelyettesítés folyamatának eredménye nemcsak a moldvai magyar nyelv egészére vonatkoztatva jelenik meg, hanem a nyelv belső tagoltságának standard nézetével összefüggésben is. Erre hoz jellemző példát ILYÉS SÁNDOR (2008: 428) sajtónyelvi szövegeket elemző tanulmányában: „a Románvásár (Roman) környéki északi csángók a Halotti Beszéd korabeli nyelvet beszélnek, a Bákó környéki, Szeret-parti déli csángók Balassi Bálint nyelvén szólnak, a »legfiatalabb« réteg, a székely csángóság pedig Mikes nyelvén ejti a szót” (idézet a Krónika című erdélyi napilapból, 2000. október 14–15.). Ebben az idézetben

a helyekhez rendelt népcsoportoknak és a nyelvi múltnak a felcserélését lehetővé tevő azonosság a nyelvjárások standard osztályozására támaszkodva explicit módon fogalmazódik meg, de más szövegekben ez az összefüggés csak rejtetten van jelen. A moldvai magyar nyelvi oktatási program egyik prospektusa például többször is hivatkozik a nyelv és a múlt kapcsolatára, mindezt a moldvai kontextusba helyezve: „Segítsünk, hogy a magyaroktatás kiterjedhessen minden olyan csángómagyar falura, ahol még értik, beszélnek a tiszta, archaikus magyar nyelvet” (Mentorprogram 2011) – olvasható a reklámkiadvány címlapján, majd a belső lapokon kétszer is előfordul az „archaikusan ékes magyar nyelv” jelzős szerkezet. Ez a nyelv ugyancsak kétszer a „páratlanul” vagy másutt „kimeríthetetlenül gazdag magyar [másol: „csángómagyar”] népi kulturális kincs” részét képezi (i. h.). A prospektus – hasonlóan a magyar irodalmi múlt kiemelkedő alkotóit felsoroló idézethez – olyan diskurzusokat idéz meg, amelyek a múlt nyelve és a „tisztaság”, „ékesség”, „páratlanság” vagy „kimeríthetetlen gazdagság” közötti indexikus kapcsolatot teremtik meg. Az erre a viszonyra való hivatkozás sikerességéről a moldvai magyarnyelv-oktatási program civil támogatásának mértéke tanúskodik.

A múlt nyelveként megjelenő moldvai magyar dialektus értékelése az időhöz való sajátos viszonyulást mutat, és ekként kapcsolódik ahhoz a „pasztorális konvencióhoz”, amely a Moldváról szóló diskurzusokban „folytonosan, gyakran nosztalgikusan és morális támogatást keresve tekint vissza az elveszett, de feltehetőleg szeplőtlenebb, rurálisabb, homogénabb és autentikusabb múltra” (GAL 1989: 316).

A népcsoportnak a múlttal való behelyettesítése mégsem csupán a nosztalgia által jön létre. Az indexikalitás rendjében való elmozdulás feltételét az 1930-as években LÜKŐ GÁBORNÁL az teremti meg, hogy a csángók helyzetét a magyarországi középosztály helyzetével veti össze: „Magyarságuk [ti. a csángók magyarságának] értelmét is meg kell mutatnunk, hogy magyarok maradhassanak. Saját nyelvjárásukat például mindaddig értékeljenek fogják tartani, míg a magyar középosztály éppen olyan őszintén el nem szomorodik saját nyelvének idegen, rossz és csúnya voltán, mint a csángók a magukén. Majd ha a magyar középosztály elszánja magát, s megtanul tiszta magyar nyelven beszélni, többek közt a moldvai csángók nyelvjárásából is meríteni fog ősit, nyelvújítás előtti magyar formákat, és ezzel felszabadítja a csángókat a gonosz ígézet alól, megmutatva, hogy az ő magyarságuknak is van értelme” (LÜKŐ 19362/2002: 24). Amellett, hogy LÜKŐ itt egyszerre vonja meg az 1930-as évek magyar középosztályától a moldvai kisebbség érdekében mutatott társadalmi szerepvállalás hitelességét, és említi meg e hitelesség (egyik) forrásaként a moldvai csángók nyelvének ősiségét, fontos arra is felhívni a figyelmet, hogy e kettős értéktulajdonítást – ha hierarchikusan ugyan, de mégis – dialogikus viszonyban gondolja el.

Ebből a szempontból mutat különbséget napjaink gyakorlata, amely a fenti idézeteknek megfelelően a moldvai csángók nyelvét és attól elválaszthatatlan archaikusságát egyértelműen pozitívan értékeli, és nem állítja közvetlen kapcsolatba más magyar nyelvváltozatokkal. Ennek a különbségnek az oka az lehet, hogy a csángók és a magyar nyelvi múlt olyan kapcsolata jött létre az 1990-es évek kezdetétől zajló diskurzusokban, amely immár független a moldvai magyar nyelv közvetlen megtapasztalásának LÜKŐNÉL még meghatározó élményétől, azaz a moldvai csángó nyelv jelenségei és egésze labovi értelemben sztereotípiává váltak. Hasonlóan a pittsburghese regisztrálásához, amelynek során JOHNSTONE

és mtsai (2006) kimutatták a harmadik rendű indexikalitás és a labovi sztereotípa koncepciójának közös elemeit, a moldvai csángók nyelve kapcsán is az figyelhető meg, hogy az indexikalitásnak a nyelvhasználat gyakorlatától eltérő értékei rögzülnek a beszélők körében.

A sztereotípa nyelvészeti legitimitásának megteremtő munkák közül kiemelendő BENKŐ LORÁND nyelvjárástörténeti elemzése, amely a moldvai nyelvi sajátosságokat számba véve például a szelypelés jelenségéről így ír: „annyi a tárgyalt kiejtési sajátosság teljes rendszeressége alapján mégis valószínű, hogy középkorba visszanyúló jelenségcsoporttal van itt dolgunk” (BENKŐ 1989: 401). A történeti elemzés és a laikus nyelvhasználók szociolingvisztikai sztereotípiái közötti összefüggés esetünkben azonban áttételesen jön létre, és olyan folyamat részeként ragadható meg, amely során egy-egy változó úgy válik sztereotípiává, hogy a hozzá kapcsolódó társadalmi értékelés „egyre növekvő mértékben válhat el a tényleges használat formáitól; a forma akár el is tűnhet” (JOHNSTONE és mtsai 2006: 82). Miközben a nyelvtörténeti megközelítés jellegénél fogva más kérdésekkel foglalkozik, mint a „tényleges használat” jelenkori megoszlása, a nyelvhasználat kurrens alakulását leíró szociolingvisztikai elemzésünkben éppen azt láttuk, hogy ez utóbbiak a visszaszorulás jeleit mutatják a Bákó környéki nyelvjárásokban (BODÓ 2014b). Emellett a nem csupán a szelypelő közösségek nyelvhasználatát meghatározó nyelvcsere folyamata napjainkban mind a szelypelő, mind a nem szelypelő közösségek magyarnyelv-használatának gyakorlatát számolja fel.

Végül megemlítendő, hogy a sztereotípa kialakulását a Moldván kívüli magyar nyelvű beszélők múlttal és jelennel kapcsolatos szociokulturális tapasztalataival összefüggésben is értelmezhetjük; itt érdemes utalni arra, hogy a sztereotípa kontextusát alkotó diskurzusokban a moldvai folyamatok a depriváció metaforájaként jelennek meg. Ez a metafora a „történeti tragikumközpontú nézet” (TOLCSVAI NAGY 2009: 79) vagy másképp „a »vereség kultúrájába« temetkezett magyar historizmus” (HATOS 2009: 83) kontextusában alakul ki, és járul hozzá a behelyettesítés folyamatához; a lokalitáshoz kötött „nép” és a „nyelvjárás” kapcsolatának ideológiája ekképpen helyettesítődik a „múlt” és az archaikus-sága által hiteles „nyelv” közötti összefüggés ideológiájával.

4. Összefoglalás és kitekintés. A moldvai magyar nyelv sokszínű gyakorlatából kiragadott „nyelvjárások” regisztrálása több lépésben zajló folyamat. A helyi „furesaságok”, például a szelypelés kezdeti lokális és negatív megítélése, amely a moldvai magyar nyelv felfedezésének szakaszában meghatározó, később regionálisan a moldvai csángó etnikumhoz kapcsolódóan regisztrálódik: az (északi és déli) csángó nyelvjárás azonosítása társul az (északi és déli) csángó népcsoport azonosításával a moldvai csángó dialektus feltalálásának szakaszában. A dialektus és a népcsoport esszenciálisnak elgondolt relációja ezután helyettesítődik a lokalitáshoz kötött csángók nyelve és az autentikus múlt ugyancsak esszenciális kapcsolatával – a csángó nyelv behelyettesítésének szakaszában.

A moldvai csángó dialektus hitelessége napjainkban azoknak a diskurzusoknak a függvénye, amelyek „az elmúlt idő” autenticitását kívánják megteremteni. Ezek a diskurzusok tartják fenn a moldvai csángó nyelvjárást – a jellemző sajátosságok visszaszorulása és a közösségekben zajló nyelvcsere (a román nyelv intenzív terjedése) ellenére is.

Végezetül felvetendő a kérdés, hogyan viszonyul a moldvai magyar nyelv itt bemutatott regisztrálása azokhoz a folyamatokhoz, amelyek Moldvában az egyes közösségekben

zajlanak. Láttuk, hogy már a moldvai magyar nyelv korai kutatói a szelypelés jelenségének szociolingvisztikai sztereotípiájáról számoltak be. Nem tudjuk azonban, hogyan alakult ki ez az értékelés a jelenséghez kapcsolódóan, és azt sem, hogy napjainkban milyen jelentősége lehet e sztereotípiának. Miközben az utóbbi kérdésre csak további empirikus kutatások adhatnak választ (ezek közül a perceptuális dialektológia körében lásd BODÓ–VARGHA–VÉKÁS 2012), megemlítendő, hogy az első kérdésnek vannak párhuzamai a Moldvában élő román egynyelvű katolikusok által beszélt nyelvjárások sajátosságaival. Nem tekinthető véletlennek, hogy míg az 1930-as években zajlik a moldvai csángó nyelv feltalálása, a moldvai román egynyelvű katolikusok nyelvjárásának „kidolgozását” (MÁRTINAŞ 1985) megelőlegező munkaként IOSIF PETRU PAL (1942/1997) is ekkoriban fejt ki a moldvai katolikusok román eredetéről szóló érveit. Ezek között pedig a vulgáris latinból megőrzött régiségnek tekintett moldvai román nyelvi szelypelésnek is jelentősége van (PAL 1942/1997: 78–80). A moldvai magyar nyelv regisztrálásának moldvai folyamatait vizsgálva nem tekinthetünk el a moldvai katolikusok román nyelvvel kapcsolatban zajló párhuzamos diskurzusoktól.

Irodalom

- AGHA, ASIF 2003. The social life of cultural value. *Language and Communication* 23: 231–273.
- AGHA, ASIF 2007. *Language and Social Relations*. Cambridge University Press, Cambridge.
- AUER, PETER – FRANS HINSKENS – PAUL KERSWILL, eds. 2005. *Dialect change: Convergence and divergence in European languages*. Cambridge University Press, Cambridge.
- BENKŐ LORÁND 1989. A csángók eredete és települése a nyelvtudomány szemszögéből. *Magyar Nyelv* 85: 271–287, 385–405.
- BENNETT, JOE 2012. ‘And what comes out may be a kind of screeching’: The stylisation of chavspeak in contemporary Britain. *Journal of Sociolinguistics* 16: 5–27.
- BLOMMAERT, JAN – JAMES COLLINS – STEF SLEMBROUCK 2005. Spaces of multilingualism. *Language & Communication* 25(3): 197–216.
- BODÓ CSANÁD 2013. A moldvai magyar nyelv felfedezése. In: BENŐ ATTILA – FAZAKAS EMESE – KÁDÁR EDIT (szerk.), „...hogyan legyen a víznek lefolyása...” Köszöntő kötet Szilágyi N. Sándor tiszteletére. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár. 63–71.
- BODÓ CSANÁD 2014a. A moldvai csángó nyelvjárás feltalálása. In: HAVAS FERENC – HORVÁTH KATALIN – KUGLER NÓRA – VLADÁR ZSUZSA (szerk.), *Nyelvben a világ: Tanulmányok Ladányi Mária tiszteletére*. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 197–205.
- BODÓ CSANÁD 2014b. Nyelvi ideológiák a magyar nyelvi változók kutatásában. *Magyar Nyelv* 110: 266–284.
- BODÓ CSANÁD – VARGHA FRUZSINA SÁRA – VÉKÁS DOMOKOS 2012. Classifications of Hungarian dialects in Moldavia. In: TÁNCZOS VILMOS – PETI LEHEL (eds.), *Language Use, Attitudes, Strategies: Linguistic Identity and Ethnicity in the Villages of the Moldavian Csángós*. The Romanian Institute for Research on National Minorities, Cluj-Napoca. 51–69.

- BUCHOLTZ, MARY 2003. Sociolinguistic nostalgia and the authentication of identity. *Journal of Sociolinguistics* 7(3): 398–416.
- BUCHOLTZ, MARY – KIRA HALL 2004. Theorizing identity in language and sexuality research. *Language in Society* 33: 469–515.
- GAL, SUSAN 1989. Lexical innovation and loss: The use and value of restricted Hungarian. In: NANCY DORIAN (ed.), *Language Obsolescence*. Cambridge University Press, New York. 313–334.
- GAL, SUSAN 2012. Sociolinguistic regimes and the management of ‘diversity’. In: DUCHÉNE, ALEXANDRE – MONICA HELLER (eds.), *Language in late capitalism: Pride and profit*. Routledge, New York. 22–42.
- GAZDA KLÁRA 2008. Tárgyi kultúra és identitás a moldvai katolikusoknál. In: ILYÉS SÁNDOR – PETI LEHEL – POZSONY FERENC (szerk.), 221–254.
- GÁLFFY MÓZES 1964. A moldvai csángó nyelvjárás hangrendszere. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* 8: 31–44.
- HATOS PÁL 2009. A csángó irodalom és a „vereség kultúrája”. In: DIÓSZEGI LÁSZLÓ (szerk.), *Moldvai csángók és a változó világ*. Teleki László Alapítvány – Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ, Budapest–Szombathely. 75–83.
- ILYÉS SÁNDOR 2008. Az erdélyi magyar sajtó csángóképe az ezredfordulón. In: UÓ. – PETI LEHEL – POZSONY FERENC (szerk.), 417–440.
- ILYÉS SÁNDOR – PETI LEHEL – POZSONY FERENC (szerk.) 2008. Lokális és transznacionális csángó életvilágok. *Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár*.
- JOHNSTONE, BARBARA 2011. Making Pittsburghese: Communication technology, expertise, and the discursive construction of a regional dialect. *Language and Communication* 31: 3–15.
- JOHNSTONE, BARBARA – JENNIFER ANDRUS – ANDREW E. DANIELSON 2006. Mobility, indexicality, and the enregisterment of „Pittsburghese.” *Journal of English Linguistics* 34: 77–104.
- JOHNSTONE, BARBARA – SCOTT F. KIESLING 2008. Indexicality and experience: Exploring the meanings of /aw/-monophthongization in Pittsburgh. *Journal of Sociolinguistics* 12: 5–33.
- JUHÁSZ DEZSŐ 2004. A nyelvjárási régiók. In: KISS JENŐ (szerk.), *Magyar dialektológia*. Osiris, Budapest. 262–316.
- LÜKŐ GÁBOR 1936/2002. A moldvai csángók. A csángók kapcsolatai az erdélyi magyarsággal. Táton Kiadó, Budapest.
- MANAGAN, KATHE 2011. *Koud Zyé*: A glimpse into linguistic enregisterment on Kréyòl television in Guadeloupe. *Journal of Sociolinguistics* 15: 299–322.
- MĂRTINAȘ, DUMITRU 1985. *Originea ceangăilor din Moldova*. Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Mentorprogram 2011. Mentorprogram a Moldvai Csángómagyar Oktatásért. Moldvai Csán-gómagyarok Szövetsége.
<http://www.csango.ro/uploads/pdf/mentorprogram2011.pdf> (Letöltés ideje: 2014. október 15.)
- MILANI, TOMMASO M. 2010. What's in a name? Language ideology and social differentiation in a Swedish print-mediated debate. *Journal of Sociolinguistics* 14: 116–142.

- MILANI, TOMMASO M. – RICKARD JONSSON 2012. Who's afraid of Rinkeby Swedish? Stylization, Complicity, Resistance. *Journal of Linguistic Anthropology* 22: 44–63.
- PAL, JOSIF PETRU M. 1942/1997. *Originea Catolicilor din Moldova și Franciscanii păstorii lor de veacuri*. Reprint kiadás. Bacău.
- PÉNTEK JÁNOS 2006. A belső tagolódás kérdése a moldvai magyarban a szóföldrajz alapján. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* 50: 31–55.
- SILVERSTEIN, MICHAEL 2003. Indexical order and the dialectics of sociolinguistic life. *Language and Communication* 23: 193–229.
- SZABÓ T. ATTILA 1959. A moldvai csángó nyelvjáráskutatás története. *Magyar Nyelvjárások* 5: 3–41.
- TOLCSVAI NAGY GÁBOR 2009. Ideologikus nyelvészeti sztereotípiák a magyar nyelvről. In BORBÉLY ANNA – VANČONÉ KREMMER ILDIKÓ – HATTYÁR HELGA (szerk.), *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák*. MTA Nyelvtudományi Intézet – Gramma Nyelvi Iroda – Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kar – Tinta Könyvkiadó, Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra. 75–85.
- WEICHSELBRAUN, ANNA 2014. ‘People here speak five languages!’: The reindexicalization of minority language practice among Carinthian Slovenes in Vienna, Austria. *Language in Society* 43: 421–444.